

Вільчик Тетяна Борисівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: kafe-agata@i.ua
ORCID 0000-0003-2637-3721

УДК 347.97/99:340.113

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА У СУДІ: ЗАРУБІЖНА ДОКТРИНА

Стаття присвячена розгляду проблемних питань професійної діяльності адвоката у суді у зарубіжній доктрині. На основі аналізу зарубіжної юридичної літератури та судової практики країн ЄС досліджуються проблемні питання визначення сутності правового становища адвоката у суді, співвідношення обов'язків адвоката щодо суду і щодо свого клієнта, імунітету адвоката.

Ключові слова: адвокат; обов'язки адвоката у суді; правове становище адвоката; права клієнта адвоката; імунітет адвоката; адвокатура і судова влада.

Вільчик Т. Б., кандидат юридических наук; доцент кафедри організації судових і правоохоронних органів, Національний юридический університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харьков.

e-mail: kafe-agata@i.ua ; ORCID 0000-0003-2637-3721

Дискуссионные вопросы определения обязанностей адвоката в суде: зарубежная доктрина

Статья посвящена рассмотрению проблемных вопросов профессиональной деятельности адвоката в суде в зарубежной доктрине. На основе анализа зарубежной юридической литературы и судебной практики стран ЕС исследуются проблемные вопросы определения сущности правового положения адвоката в суде, соотношение обязанностей адвоката по отношению к суду и к своему клиенту, иммунитета адвоката.

Ключевые слова: адвокат; обязанности адвоката в суде; правовое положение адвоката; права клиента адвоката; иммунитет адвоката; адвокатура и судебная власть.

Постановка проблеми. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року, взявши на себе низку міжнародних зобов'язань, зокрема, й у системі судової влади. Це привело до визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини, що має виключно

важливе значення для розбудови ефективної системи правосуддя. Стаття 6 цієї Конвенції проголошує єдині основоположні засади верховенства права, права особи на судовий захист, які є невід'ємними гарантіями європейських стандартів правосуддя, що об'єднують всі країни-члени ЄС та країни, які ратифікували Конвенцію. Ці визначальні права особи на доступ до суду, на правову допомогу, на справедливий та публічний розгляд справ судом та інші, закріплені основними міжнародними документами про захист прав і свобод, повинні забезпечуватися і на національному законодавчому рівні.

За своєю конституційною природою і соціально-правовим змістом інститут правової (юридичної) допомоги знаходиться в тісному взаємозв'язку з інститутом судової влади. Конституційне право на правову допомогу (ст. 59 Конституції України) справедливо відносять до основних конституційних гарантій права на доступ до правосуддя, яке, у свою чергу, є невід'ємною складовою права на судовий захист (ст. 55 Конституції України). Визнання тісного зв'язку адвокатури і судової влади, надання адвокатами професійної правової допомоги як необхідної умови реалізації судового захисту прав і свобод особи спричиняє низку питань взаємодії адвокатури та суду. Ці питання можуть носити як правовий, так і морально-психологічний характер. У будь-якому випадку відповідь на них може мати значення для функціонування та перспектив розвитку і адвокатури, і судової влади. У зв'язку з чим слід визнати важливість дослідження ефективних шляхів взаємодії між суддями та адвокатами у сфері забезпечення конституційних прав та свобод людини, визначення місця та ролі адвокатури як одного з правозахисних інститутів суспільства, який одночасно є невід'ємною частиною держаного механізму відправлення правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами судової влади розглядалися у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Окремі аспекти цієї проблематики досліджували: Є. Ю. Бова, О. Д. Бойков, Т. В. Варфоломеева, Є. В. Васьковський, О. О. Воронов, О. П. Галоганов, І. Ю. Гловацький, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко, О. С. Деханов, А. В. Козьмініх, А. Г. Кучерена, С. Е. Лібанова, Р. Г. Мельніченко, С. В. Прилуцький, С. Сафулько, О. Д. Святоцький, Є. Г. Тарло, Л. В. Тацій, П. В. Хотенець, Д. П. Фіолевський, І. С. Яргих, О. Г. Яновська та інші вчені. Утім, по-перше, більшість досліджень проводились до прийняття останніх змін у законодавство, що регулює діяльність адвокатури, по-друге, не було й досі окремих досліджень зарубіжної наукової доктрини визначення обов'язків адвокатів у суді.

Метою статті є аналіз вітчизняного законодавства, наукової літератури, міжнародних документів і судової практики зарубіжних країн стосовно проблемних питань професійної діяльності адвоката у суді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головний суддя Верховного суду Уельсу у справі *Ziems v Prothonotary of the Supreme Court of NSW* заявив, що адвокат не звичайна професія чи вид занять. Адвокати є довіреною особою свого клієнта, його радником, і, отже, вони повинні бути чесними і володіти здібностями вести свою роботу в суді. У силу давньої

традиції адвокатури, її прагненням є зробити ефективними правові послуги для суспільства, перебуваючи у відносинах тісної співпраці з суддями, а також з іншими членами колеги адвокатів. Це тонкі відносини, і адвокат має в них виключні привілеї та виняткові зобов'язання [1].

Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 25 жовтня 2000 р. «Про свободу здійснення професії адвоката», Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, що є визнаними зразками для інтерпретації та застосування в національних деонтологічних нормах, визначають комплекс обов'язків адвоката, які можна розділити на такі категорії: обов'язки щодо клієнтів; обов'язки щодо суду та інших державних органів; обов'язки щодо адвокатури в цілому і інших адвокатів; обов'язки щодо суспільства.

Серед основних обов'язків адвоката, передбачених як національним законодавством, так і правом Європейського Союзу, можна виділити наступні: дотримання чинного законодавства та професійних норм, виконання своїх зобов'язань перед клієнтом, дотримання професійної таємниці, страхування професійної відповідальності, дотримання належної поваги до суду і колег, чесне ведення судового розгляду та інші.

Захищаючи інтереси довірителя, адвокат водночас стоїть і на сторожі інтересів права (ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [2]. З урахуванням того, що адвокат є учасником процесу відправлення правосуддя і одночасно він виконує обов'язки, пов'язані з приватними інтересами свого клієнта, виникає необхідність у розмежуванні таких можливих ситуацій, коли захист інтересів окремої особи може вступити в конфлікт зі служінням праву як такому. Суперечливі обов'язки адвоката по відношенню до суду і до свого клієнта передбачають випадки претензій до адвоката та можливість порушення питання про притягнення його до відповідальності. Однак у п. 14 ч. 1 ст. 23 «Гарантії адвокатської діяльності» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом [2]. Можна погодитися, що це спеціальна гарантія проти тиску на адвоката та забезпечення дотримання його прав. Водночас виникає низка проблем із дотриманням прав клієнтів, якщо у разі неналежної кваліфікації адвоката чи порушення ним своїх професійних обов'язків клієнт залишається без захисту своїх прав із вини адвоката, наприклад, коли той без поважних причин не з'явився у суді для представництва інтересів клієнта і суд залишає позов без розгляду [3, с. 134].

У зарубіжній юридичній літературі на цей час широко обговорюється проблема співвідношення обов'язків адвоката щодо суду і щодо свого клієнта. Ця проблема не є новою, проте, зараз обговорюється досить жваво. Так, ще в 1969 р. у Великобританії було прийнято рішення у справі *Rondel v Worsley*, де було вказано, що адвокат має найважливіший обов'язок щодо суду, до стандартів його професії, до громадськості, які часто призводять до конфлікту

з інтересами його клієнта. Лорд Рейд пояснив у цій справі, що кожен адвокат зобов'язаний клопотати з усіх необхідних питань, досліджувати кожен аргумент, ставити запитання в суді тощо, якщо він діє при цьому на користь справи свого клієнта. Тим не менш, є межі, за які адвокат не повинен переступати при виконанні обов'язків щодо свого клієнта [4].

Розвиваючи цю думку, Г. Бреннан зазначає, що при виконанні своїх професійних обов'язків адвокат отримує не тільки вигоду, але й несе тягар. Вигода є очевидною, зокрема, можливість зробити кар'єру в праві як одного з членів адвокатської професії. Тягар лежить в основі зобов'язання адвоката підкорятися верховенству закону і сприяти суду у здійсненні правосуддя відповідно до вимог закону [5]. Першочерговим обов'язком адвоката як учасника судочинства є сприяння у здійсненні правосуддя. Присяга або підтвердження, яке приносять адвокати, означає, що вони мають додатковий рівень відповідальності і що вони можуть керуватися у своїх діях не тільки побажаннями своїх клієнтів (справа *Gianarelli v Wraith* (1988 р.) [6].

Ф. Марабуто, аналізуючи діяльність португальських адвокатів, стверджує: «... насамперед, ми повинні служити інтересам правосуддя, так само як і інтересам тих, хто нам довірив захист своїх прав і свобод» [7, с. 4].

Адвокати повинні виконувати свій обов'язок як учасники судочинства, в тому числі й у разі, якщо цей обов'язок вступає в конфлікт з їх обов'язком перед клієнтом. Частина такого обов'язку адвоката полягає в необхідності інформування клієнта в тому, що він (обов'язок. – *T. B.*) має для адвоката першорядне значення [8].

Разом із тим, далеко не в усіх міжнародних документах говориться про можливість адвоката йти на конфлікт відносно зобов'язань перед своїм клієнтом, якщо цього вимагають інтереси правосуддя. Так, Міжнародні принципи незалежності та підзвітності суддів, адвокатів і прокурорів вказують: якщо обов'язком прокурорів є розслідування і припинення всіх порушень прав людини, незалежно від того, хто саме їх скоїв, то адвокати повинні завжди здійснювати свої функції в інтересах своїх підзахисних. У цьому зв'язку судді, адвокати і прокурори мають ключове значення для реалізації права на справедливий судовий розгляд [9].

Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства зазначає, що адвокат повинен діяти в інтересах права в цілому точно так, як і в інтересах тих, чії права та свободи йому було довірено захищати [10].

Суд Уельсу у своєму рішенні зазначив, що обов'язком адвоката в суді є належне відправлення правосуддя. Цей обов'язок впливає з його статусу як учасника процесу та невід'ємної частини відправлення правосуддя. Роллю адвоката є не просто представництво інтересів свого клієнта в змагальному процесі, а в тому, щоб «допомогти суду у здійсненні правосуддя відповідно до закону» (*Gianarelli v Wraith* (1988р.) [6].

У справі *Re Gruzman* (1968 р.) суд Уельсу вказав, що обов'язок вимагає, щоб адвокати діяли чесно, відверто і компетентно, мали незалежну позицію у справі, а не демонстрували таку поведінку, яка є зловживанням процесу.

Важливо відзначити, що адвокати не повинні вводити суд в оману, мають бути відвертими у своїх відповідях і розкритті інформації перед судом. Коротше кажучи, адвокати, повинні робити все, що вони можуть зробити, щоб гарантувати, що закон у справі застосовується точно [11]. У справі *Rees v Bailey Aluminium Products Pty Ltd & Anor* Суд вказав, що «обов'язок адвоката не вводити в оману суд та не кидати «необґрунтовану тінь на свідка» є частиною його боргу перед судом» [12].

Більш категорично у рішенні по справі *Giannerelli v Wraith* (1988 р.) висловився суддя С. Мейсон: «Обов'язки адвоката перед судом мають першорядне значення і повинні бути виконані, навіть якщо клієнт дає йому протилежне доручення» [5].

Бажання виграти справу не співмірне з відповідальністю перед судом. Над обов'язком перед клієнтом превалює обов'язок щодо суду. Існує грань між допустимим та надійним захистом і неприпустимим порушенням службового обов'язку. Те, що обов'язок адвоката – діяти в межах закону, допомагаючи суду досягти належного вирішення спору у розумні строки і ефективним способом, було визнано судами в багатьох судових рішеннях [13; 6;14]. І нещодавно знову у справі *Main Road Property Group Pty* вікторіанський Апеляційний суд зазначив, що як учасник судочинства, адвокат повинен мати зобов'язання сприяти суду в ефективному відправленні правосуддя. Суд вказав на існування значного суспільного інтересу у своєчасному вирішенні спорів та на роль адвоката у сприянні найбільш ефективному використанню обмеженого ресурсу суду. Суд встановив, що законні інтереси клієнта потребують, як правило, короткої і ефективної презентації із реальних питань у справі. Тим не менш, деякі клієнти зацікавлені в затяжних судових процесах. Таке бажання не повинно реалізовуватись адвокатами, які повинні діяти відповідно до їх обов'язків перед судом. Вказане зобов'язання наразі важливе як ніколи «через складність і збільшення тривалості судових розглядів. Тому без такої допомоги адвокатів судам навряд чи вдасться здійснювати своєчасне і ефективне правосуддя» (*A Team Diamond Headquarters Pty Ltd v Main Road Property Group Pty Ltd*) 2009 р. («*A Team Diamond*») [8].

Безперечно, метою адвоката у судовому процесі є належне відправлення правосуддя, а метою судового розгляду є здійснення правосуддя відповідно до закону. Це основа цивілізованого суспільства [5].

У своєму виступі на семінарі Асоціації Вікторіанських адвокатів Ж. Пагон (Pagone J) зазначив, що відправлення правосуддя в змагальному процесі залежить значною мірою від правильного виконання обов'язків адвокатами в суді та ведення ними своїх справ. Суддя не в змозі знати заздалегідь про те, які свідки будуть викликатися, які докази повинні бути першочерговими, які питання слід задавати в ході перехресного допиту. Рішення з таких питань, які обов'язково вплинуть на хід судового процесу та його тривалість, здійснюється адвокатом, а не суддею. Єдиною річчю, яка визначає роль адвоката в суді, є його завдання допомогти суду у належному вирішенні спору. Саме в цьому сенсі і суддя, і адвокат спільно беруть участь у здійсненні право-

суддя. Обов'язок адвоката у суді, і обов'язок, який він має перед клієнтом, полягає в тому, яким чином справу клієнта представлено і роз'яснено особі, що приймає рішення. Адвокат «несе персональну відповідальність за ведення та представлення» справи в суді і «повинен приймати особисте рішення по суті і меті зроблених заяв і заданих питань». Судді покладаються на те, що адвокати їм кажуть. Таким чином, адвокат Ragone J. зробив дуже важливий висновок, визначив природу обов'язків адвоката у суді як «спільну участь з суддями у відправленні правосуддя» [15].

У 1998 р. суддя Давид Іпп (Верховний Суд Західної Австралії) написав на той час революційну статтю «Обов'язки юристів в суді», в якій він здійснив спробу визначити та впорядкувати обов'язки адвокатів у суді. Ним були класифіковані деякі, на перший погляд, розрізнені прояви обов'язків адвоката в суді за такими загальними категоріями, зокрема, як: не зловживати судовим процесом; не завдати шкоди правосуддю; вести справи ефективно і оперативно. Як зазначав автор, обов'язки адвоката щодо суду мають першорядне значення, хоча іноді можуть бути ситуації, в яких вони не узгоджуються з обов'язком адвоката щодо свого клієнта. Визнання першорядності обов'язків адвоката щодо суду не означає, що ці обов'язки адвоката стосуються до конкретного судді, це – борг суспільному інтересу у відправленні правосуддя, а обов'язки адвоката по відношенню до суду виступають гарантом належного відправлення правосуддя. Порушення обов'язків адвокатом в суді є протиправною поведінкою. Така поведінка не обов'язково має бути неетичною. З іншого боку, неетична поведінка не обов'язково може бути незаконною [16].

Інакше розкривають обов'язки адвоката в суді Роберт Белл і Керолайн Абела, стверджуючи, що основними такими обов'язками є наступне: 1) бути чесним і уважним; 2) діяти професійно і 3) спрямовувати клієнтів у судових процесах так, щоб це сприяло довірі громадськості до правосуддя [17]. Останнє правило може бути враховане у національному законодавстві. У Правилах адвокатської етики, на нашу думку, доцільно закріпити, що адвокат не тільки повинен особисто проявляти повагу до суду, але й сприяти можливими засобами до проявів такої поваги своїм клієнтом, направляти його на сприяння громадської довіри до судової влади, що є дуже актуальним на сучасному етапі.

До речі, позиція стосовно ролі адвоката у формуванні довіри громадськості до судової влади була висловлена в рішенні у справі *Giannerelli v Wraith*: «Ефективність здійснення правосуддя і ступінь суспільної довіри до судової влади істотно залежить від чесності та надійності юристів, які практикують у суді. Їх обов'язок чесності і справедливості є квінтесенцією ролі адвоката як учасника судового процесу; Суд і громадськість покладаються на нього, незалежно від того, чи має він досвід у своїй роботі чи тільки приступив до неї» [5, с. 579].

Правила поведінки адвокатів Західної Австралії від 28 травня 2012 р. встановлюють: «Адвокат має першорядний обов'язок у судовому процесі діяти з незалежністю та в інтересах правосуддя». Адвокати: 1) мають своїм першочерговим обов'язком сприяти відправленню правосуддя; 2) адвокати повинні підтримувати високі стандарти професійної поведінки; 3) як професіонали при

відправленні правосуддя вони повинні діяти чесно, справедливо, вміло, компетентно і з ретельністю; 4) адвокати повинні приймати рішення в суді і давати свої рекомендації самостійно та з метою належного відправлення правосуддя, незважаючи на будь-які суперечливі побажання своїх клієнтів [18].

Аналіз міжнародних документів та судової практики, а також наукових точок зору зарубіжних учених дозволяє зробити наступні висновки щодо діяльності адвоката у суді:

1. Завданням адвокатів є сприяння суду в ефективному відправленні правосуддя. Адвокати повинні сприяти ефективному використанню обмеженого ресурсу суду.

2. Правове становище адвокатів характеризується тим, що як учасники судочинства, вони приймають разом із суддями участь у відправленні правосуддя. Адвокати є невід'ємною частиною відправлення правосуддя.

4. Обов'язки адвоката перед судом мають першорядне значення і повинні бути виконані, навіть якщо клієнт дає адвокату протилежне доручення. Адвокати повинні своєчасно інформувати клієнта про те, що їх обов'язок перед судом має для адвоката першорядне значення.

5. Адвокати зобов'язані підтримувати високі стандарти професійної поведінки, діяти чесно, справедливо, вміло, компетентно і з ретельністю. Адвокати повинні бути відвертими у своїх відповідях і розкритті інформації перед судом, вони не можуть вводити суд в оману.

6. Обов'язком адвоката є звернення уваги судді на будь-які помилки, які, можливо, він допустив.

7. Адвокати повинні направляти клієнтів у судових процесах в інтересах сприяння довіри громадськості у здійсненні правосуддя.

Указані положення у більшості своїй є новими для вітчизняного законодавства. Вони встановлюють новий погляд на адвоката як помічника правосуддя, його невід'ємну частину, на якого покладається сприяння суду у ефективному відправленні правосуддя та ефективному використанні обмеженого ресурсу суду, визначають нові обов'язки адвоката як перед судом, так і перед його клієнтом. Зокрема, необхідність звернення уваги судді на будь-які помилки, які, можливо, він допустив, інформування клієнта про те, що його обов'язок перед судом має для адвоката першорядне значення, направлення клієнтів у судових процесах в інтересах сприяння довіри громадськості у здійсненні правосуддя. Гадаємо, що деякі з цих положень заслуговують на увагу та мають бути враховані при внесенні змін або прийнятті нового законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність в Україні.

Для незалежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків законодавство більшості країн, у тому числі України, встановлює заборону притягнення адвоката до відповідальності або погрози застосування такої відповідальності у зв'язку зі здійсненням ним професійної діяльності згідно з законом. Разом з тим, щодо визнання імунітету адвоката від можливої відповідальності існує неоднозначна судова практика. Здебільшого йдеться про можливу відповідальність адвоката за недбалість при виконанні своїх

професійних обов'язків, допущену як щодо його обов'язків стосовно суду, так і щодо клієнта. Зупинимось на аналізі судових рішень і дискусій з цього приводу у науковій літературі більш детально.

Абсолютного імунітету в судовій роботі адвокатів ніколи не існувало в Канаді, США та в країнах Європейського Союзу [19]. Разом з тим, деякі судові рішення підтверджують існування імунітету адвоката. Так, у рішенні у справі про відповідальність адвоката перед своїм клієнтом «*Swinfen v Lord Chelmsford*», розглянутій Верховним Судом Уельсу, було зазначено, що «здійснення контролю за провадженням справи є обов'язком адвоката. Однак адвокат не підлягає відповідальності, якщо він чесно вчиняв дії у справі свого клієнта, навіть якщо з часом виявиться, що вони були вельми помилковим». Суд прийшов до висновку, що адвокат не може нести жодної відповідальності за будь-які його дії, якщо вони були чесно вчинені у межах ведення справи адвокатом [20].

У справі про правову допомогу *D'Orta-Ekenaike v Victoria Legal Aid* 2005 р. суд не лише не обмежив правової сфери існування імунітету адвоката, а навпаки, розширив його, встановив прецедент його застосування [21]. Цікаво, що Високий суд Австралії в рішенні у цій справі підтвердив правильність рішення про недоторканність адвокатів, прийнятого у справі *Giannerelli nro Wraith* в 1988 р., за яким члени суду, зокрема суддя С. Мейсон, послалася на необхідність існування імунітету для адвокатів у суді як одного з напрямків державної політики. При цьому Високий суд у 2005 р. відмовився слідувати позиції про відсутність імунітету у адвоката, встановленої для Англії та Уельсу в Палаті лордів у справі *Arthur J S Hall & Co (a firm) v Simons (2002) 1 AC 615* [22].

У низці рішень Палати Лордів Великобританії було відзначено, що якщо обов'язок адвоката по відношенню до суду є не більш ніж дублюванням його обов'язку перед своїм клієнтом, то це не становить жодної проблеми для адвоката: він повинен просто виконувати свій обов'язок. Однак там, де є конфлікт між обов'язками, ймовірно, адвокату доведеться робити вибір, у результаті якого може бути прийняте рішення, яке суперечить бажанню його клієнта. Можливість клієнта подати скаргу в суд на дії адвоката може поставити адвоката у скрутне становище, особливо у випадках, коли міра його обов'язку перед судом може бути питанням незгоди з боку клієнта. Таким чином, потенціал для конфлікту між обов'язками є актуальним, але далеко не домінуючим чинником в оцінці потреби в недоторканності (імунітеті) адвоката [23].

На думку членів Палати Лордів Великобританії, різні відповіді варто давати щодо необхідності існування адвокатського імунітету для цивільного та кримінального процесу, оскільки для одного імунітет може бути невиправданим, але для іншого його слід зберегти. Необхідність існування адвокатського імунітету для цивільного і кримінального процесу ними пропонується розглядати окремо, залежно від балансу суспільних інтересів. Зокрема, характер цивільного судочинства, на думку певних суддів, зумовлений тим, що

він включає в себе твердження однієї сторони про те, що іншою стороною порушені її права, у зв'язку з чим вона, як правило, вимагає грошові кошти, а іноді – конкретну реалізацію своїх прав. Суд, таким чином, повинен зробити вибір між двома конфлікуючими сторонами і визначенням відповідних прав. Це є, насамперед, надання державою послуги, аналогічної наданням арбітражних послуг. Наявність системи вирішення цивільних спорів у державі і додержання цивільних прав є необхідною частиною суспільного устрою. Це система відносного правосуддя. Її існування обґрунтовується в основному з економічної точки зору. Судді вважають, що у цивільному процесі імунітет адвоката є аномальним і аргументів на його користь, хоча вони й існують, не вистачає, щоб виправдати своє подальше існування.

Що ж до кримінального процесу, то тут адвокат виконує публічну функцію в інтересах суспільства. Це його громадський обов'язок по здійсненню захисту інтересів свого клієнта. Решта учасників мають аналогічний громадський обов'язок, виконуючи свою роль, і всі вони повинні бути зацікавлені в справедливому судовому розгляді. Адвокат-захисник також виконує в суді роль, яка походить з того ж суспільного інтересу, як у інших учасників процесу. Якщо захисник може бути притягнутий до цивільної відповідальності за виконання ним громадського обов'язку і ролі, яку він повинен виконати в кримінальному процесі, він буде особливим серед інших учасників. На думку Лорда Міллета, адвокат не повинен мати імунітету від судового переслідування щодо його поведінки ані в цивільному, ані в кримінальному процесі.

Однак Палата Лордів не погодилась з окремою думкою судді Міллета й у справі *Arthur J S Hall & Co (a firm) v Simons* було зазначено, що є істотні відмінності між системами цивільного і кримінального правосуддя з погляду аналізованого питання. У системі цивільного судочинства природа ролі адвоката в процесі, природа предмета судового розгляду, законні інтереси клієнта і обставини, властиві цивільному процесу, перешкоджають визнанню адвокатського імунітету. Це й не потрібно: в деяких відносинах він є контрпродуктивним. У системі кримінального правосуддя стан справ зворотний. Роль адвоката, мета кримінального процесу, законні інтереси клієнта, виплата компенсації за судові помилки – все це обґрунтовує необхідність існування імунітету адвоката в інтересах суспільства, а по-суті, – в інтересах підсудних як класу [23].

Висновки. Отже, адвокати є невід'ємною частиною відправлення правосуддя, їх правове становище характеризується тим, що як учасники судочинства вони беруть разом із суддями участь у відправленні правосуддя. Адвокати повинні сприяти ефективному використанню обмеженого ресурсу суду. Обов'язки адвоката перед судом мають першорядне значення і мають бути виконані, навіть якщо клієнт дає адвокату протилежне доручення. Адвокати повинні своєчасно інформувати клієнта про те, що їх обов'язок перед судом – головний. Адвокат зобов'язаний звернути увагу судді на будь-які помилки, яких, можливо, той припустився. Адвокати повинні направляти клієнтів в судових процесах в інтересах сприяння довіри громадськості у здійсненні правосуддя.

Список літератури:

1. *Ziems v Prothonotary of the Supreme Court of NSW* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawyerslawyer.net/2010/06/15/ziems-v-prothonotary-of-the-supreme-court-of-nsw/>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VІЗ. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Кравченко М. В. Щодо відповідальності адвокатів за порушення обов'язань за договором з надання правової допомоги / М. В. Кравченко // *Юридичний вісник*. – № 3 (32). – 2014. – С. 130–134.
4. *Rondel v Worsley: United Kingdom House of Lords Decisions*. – 227-228p. (Lord Reid) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1967/5.html>.
5. Gerard Brennan Strength and perils: the Bar at the turn of the century' (Speech delivered at the New South Wales Bar Association, Sydney, 30 November 2000) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=705158518289610;res=IELHSS>.
6. *Gianarelli v Wraith. A new advocates «immunity case»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lawyerslawyer.net/2010/11/20/a-new-advocates-immunity-case/>.
7. Марабуто Ф. Деонтология. Этико-юридические правила адвокатуры / Ф. Марабуто // *Адвокат (газета)*. – 2002. – № 11. – С. 4.
8. The duty owed to the court – sometimes forgotten (A speech delivered by the Hon. Marilyn Warren AC at the Judicial Conference of Australia Colloquium, Melbourne on 9 October 2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jca.asn.au/wp-content/uploads/2013/11/2009OriginalKeynoteAddress.pdf>.
9. Международные принципы, касающиеся независимости и подотчётности судей, адвокатов и прокуроров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.refworld.org.ru/category,REFERENCE,ICJURISTS,,52e64cf74,0.html>.
10. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятий на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
11. *Rees v Bailey Aluminium Products Pty Ltd & Anor* [2008] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://jade.barnet.com.au/summary/mnc/2008/VSCA/244>.
12. *Re Gruzman; ex parte the Prothonotary* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.studentlawnotes.com/re-gruzman-ex-parte-prothonotary-1968-70-sr-nsw-316>.
13. *Aon Risk Services Australia Ltd v Australian National University* (2009) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hearsay.org.au/index.php?option=com_content&task=view&id=715&Itemid=48.
14. *Bomanite Pty Ltd v Slatex Corp Aust Pty Ltd* (1991) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hazan.com.au/bomanite-pty-ltd-ors-v-slatex-corporation-australia-pty-ltd-ors-1991-fca-698/>.
15. Victorian Bar Ethics Seminar, 23 July 2008. G.T. Pagone [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vicbar.com.au/bar-associations/tax/publications>.
16. Ipp J. «Lawyers Duties to the Court» (1998) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mrlegal.com.au/.../Lawyers%20Duties%20to%20the%20Court.pdf.
17. Robert Bell. Caroline Abella. Lawyers Duties to the Court [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.advocates.ca/assets/files/pdf/bibliography/Duty_to_Court.pdf.
18. Western Australian Barristers' Rules – 28 May 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wabar.asn.au/images/Western%20Australian%20Barristers%20Rules%20_28%20May%202012_.pdf/.
19. Halsbury's Laws of England (2005 re-issue), vol 3(1) // Barristers, 'Barrister's Duties in Court' [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/13044825/>.
20. Swinfen v Lord Chelmsford : Swinfen v Lord Chelmsford Pollock CB // *Halsbury's Laws of England (2005 re-issue)*, vol 3(1) // Barristers, 'Barrister's Duties in Court' [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/13044825/>.

21. D'Orta-Ekenaike v Victoria Legal Aid [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.austlii.edu.au/cgi-bin/sinodisp/au/cases/cth/HCA/2005/12.html?query=title/>.

22. Between the Devil and the Deep Blue Sea: Conflict between the duty to the client and duty to the court By The Hon Justice Kenneth Martin, Supreme Court of Western Australia (Bar Association of Queensland Annual Conference Sunday, 4 March 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.supremecourt.wa.gov.au/_files/Bar_Assoc_of_QLD_Annual_Conf_March_2012_Ken_Martin_J.pdf/.

23. Arthur J.S Hall and Co. v. Simons and Barratt v. Ansell and Others v. Scholfield Roberts and Hill. United Kingdom House of Lords Decisions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2000/38.html>.

Vilchuk T. B., PhD of Legal Sciences and a docent of the judicial and law enforcement authorities department of Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkov, Ukraine.

e-mail: kafe-agata@i.ua ; ORCID 0000-0003-2637-3721

Debatable questions of the lawyer's responsibilities definition in the court: the foreign doctrine

The recognition of a close connection between advocacy and judiciary, and providing some professional legal assistance to lawyers as a necessary condition for realization of judicial protection of the individual's rights and freedoms, raise, in turn, a number of cooperation issues between lawyers and the court. These issues can have both legal and moral-psychological nature. Anyway, the answer to them can have importance both for functioning and development prospects of the legal profession and the judiciary. Therefore, it's necessary to recognize the research importance of the effective ways of interaction between judges and lawyers in the sphere of ensuring the constitutional rights and freedoms, the place and role of advocacy as one of the human rights institutions of the society, which is an integral part of the state machinery of justice.

The issue of the advocacy legal status and its relationship with the judiciary were considered to some extent in the works of foreign and domestic scientists. However, firstly, most studies were conducted before the adoption of the recent changes in the legislation governing the advocacy activities, secondly, some individual studies of foreign legal doctrine to determine the duties of lawyers in the court, were not carried out. The aim of the article is the analysis of problematic issues of professional activity of the lawyer in the court from the point of view, how they are solved in the national legislation, scientific literature, international papers and in the foreign countries jurisprudence.

Some problematic issues of determining the essence of the lawyer's legal status in the court, the ratio of his duties in respect to the court and his client, the lawyer's immunity were studied on the basis of foreign legal literature analysis and judicial practice of the EU countries.

The conducted analysis of judicial decisions and scientific points of view leads to the following conclusions: 1) The legal status of lawyers is characterized by the fact that as participants in the proceedings, they take part together with the judges in the administration of justice. 2) Lawyers are an integral part of the administration of justice. 3) Lawyers should promote the efficient use of limited resources of the court. 4) The advocate's duties in front of the court are of paramount importance and must be fulfilled even if a client gives a lawyer the opposite order. 5) Advocates should inform their client in time that their duty in front of the court is of paramount importance for the lawyer. 6) The lawyer's duties include calling of the judge's attention to any mistakes that he perhaps made. 7) Advocates should guide clients in litigation in the interests of promoting public confidence in the administration of justice.

Key words: advocate; lawyer; advocate's duties in the court; legal status of the lawyer; the lawyer client's rights; lawyer's immunity; advocacy and judiciary.

Надійшла до редколегії 01.11.2015 р.